

Uz sākumlapu>Jūsu tiesības>Nepilngadīgo tiesības tiesas procesā

Nepilngadīgo tiesības tiesas procesā

Horvātija

Bērnu tiesībspēja un rīcībspēja

Horvātijā bērniem ir tiesībspēja un rīcībspēja (viņiem ir tiesības un pienākumi) un procesuāla rīcībspēja (viņi var būt gan prasītāji, gan atbildētāji tiesas procesā). Bērni iegūst tiesības veikt juridiskas darbības (tiesības slēgt līgumus un radīt tiesiskas sekas viņi parasti iegūtu no 18 gadu vecuma) tikai tad, ja viņi stājas laulībā, kļūst par vecākiem (no 16 gadu vecuma) vai noslēdz darba līgumu (no 15 gadu vecuma).

Īpaša tiesas procesa pieejamība

Kriminālprocesā, kurā iesaistīti bērni, var piedalīties šādas ieinteresētās personas:

Bērnu tiesībsargs (*pravobranitelj za djecu*);

leklīetu ministrijas specializēti policijas darbinieki, kuri apmācīti darbam ar bērniem kā noziedzīgos nodarījumus cietušajiem vai to izdarītājiem;

jaunatnes lietu tiesas un tiesneši kriminālprocesos, kuros iesaistīti bērni;

prokuratūras jaunatnes lietu prokurori;

advokāti, kuri specializējušies ar bērniem saistītā tiesvedībā un kurus vajadzības gadījumā tiesas priekšsēdētājs ieceļ no Horvātijas Advokātu palātas (*Hrvatska odvjetnička komora*) saraksta (parasti kā aizstāvības advokātus);

sociālie darbinieki, kam ir nozīmīga loma kriminālprocesos, kuros iesaistīti bērni;

īpašas bērnu klīnikas un slimnīcas;

vairākas specializētas nevalstiskās organizācijas (NVO), ar tiesību jomu nesaistīti eksperti-asistenti (jaunatnes lietu tiesās un prokuratūrā), brīvprātīgie u. c.

Bērnu vai nepilngadīgo (vecumā līdz 23 gadiem) piedalīšanos tiesas procesā lietās, kurās viņi ir noziedzīga nodarījuma izdarītāji, reglamentē Jaunatnes lietu tiesu likums (*Zakon o sudovima za mladež*).

Rajona tiesas (*općinski sudovi*) skata civilprasības, tai skaitā tās, kurās iesaistīti bērni, jo nav izveidotas īpašas tiesas, kas skatītu vienīgi strīdus, kuros iesaistīti bērni un nepilngadīgie. Rajona tiesas ir kompetentas pirmajā instancē izspriest lietas par uzturīdzekļiem, laulības esību vai neesību, laulības atzīšanu par neesošu un laulības šķiršanu, paternitātes vai maternitātes noteikšanu vai apstrīdēšanu, kā arī par bērnu aizgādību un apgādību.

Sociālās aprūpes centri (*Centri za socijalnu skrb*) ir publiskas struktūras, kuru darbības mērķis ir aizsargāt un atbalstīt bērnus un kuri var ietekmēt tiesu lēmumus. Tiesas procesā sociālās aprūpes centriem var būt juridisks statuss kā procesa dalībniekam, vai tie var piedalīties kā persona, kas iestājusies lietā. Tā kā šiem centriem ir būtiska loma bērnu aizsardzībā tiesas procesos, tiem ir dažādas iespējas aizstāvēt bērna intereses.

Bērnu tiesībsargs ir neatkarīga iestāde, kura atskaitās tikai Parlamentam un kuras uzdevums ir aizsargāt, pārraudzīt un veicināt bērnu tiesības un intereses.

Nav izveidotas atsevišķas tiesas vai iestādes, kas nodarbotos tikai ar bērnu un nepilngadīgo tiesībām administratīvajā procesā. Administratīvās tiesas (*upravni sudovi*) ir tiesas ar vispārēju piekritību izskatīt visus administratīvos strīdus, tostarp strīdus, kuros iesaistīti bērni/nepilngadīgie.

Visām kompetentajām iestādēm, kas iesaistītas kriminālprocesos, kuros iesaistīti bērni vai nepilngadīgie kā apsūdzētie vai cietušie, ir jārikojas ātri, lai savas darbības pabeigtu, cik drīz vien iespējams. Saskaņā ar Jaunatnes lietu tiesu likumu (*Zakon o sudovima za mladež*) kriminālprocesi pret nepilngadīgajiem vai gados jauniem pieaugušajiem vai gadījumos, kad jāiteno bērnu tiesību aizsardzība tiesā, ir steidzami un jāuzsāk, kā arī attiecīgie lēmumi jāpieņem bez liekas kavēšanās.

Tiesas process, kas uzsākts pret mazgadīgiem likumpārkāpējiem, un policijas un prokuroru veiktās procedūras ir steidzamas. Kavēšanās mazgadīgajiem piespriesto sodu izpildē ir jāsamazina līdz minimumam, un tiesām ir jāuzsāk šādas tiesvedības bez liekas kavēšanās pēc tam, kad tiesas lēmums ir kļuvis galīgs un nav juridisku šķēršļu tā izpildei.

Tiesvedības, kurās lemj par bērna personas tiesībām, ir steidzamas, un pirmo tiesas sēdi rīko 15 dienu laikā no tiesvedības uzsākšanas dienas. Lēmumus tiesvedības par pagaidu noregulējuma tiesvedību, vecāku aizgādības tiesībām un personiskajām attiecībām ar bērnu un lēmumus par bērna atpakaļatdošanu pieņem un pasludina 30 dienu laikā no tiesvedības uzsākšanas dienas. Otrās instances tiesa lēmumu pieņem un pasludina 30 dienu laikā no pārsūdzības saņemšanas dienas.

Saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksu (*Zakon o kaznenom postupku*) gadījumos, kad cietušais ir bērns vai nepilngadīgais, viņiem ir tiesības tikt uzklautām, liecināt un piedalīties kriminālprocesā. Turklāt bērniem un nepilngadīgajiem ir tiesības tikt informētiem par attiecīgajiem faktiem, iesniegt pierādījumus saistībā ar noziedzīgo nodarījumu un kriminālprocesu, kā arī iesniegt pārsūdzību. Viņiem ir tiesības uzdot jautājumus aizdomās turētajiem, lieciniekiem un ekspertiem tiesas sēdēs un sniegt piezīmes un paskaidrojumus par šādām liecībām.

Praksē speciālisti, kuri iesaistīti tiesvedības par bērna aizsardzību, novērtē bērna intereses, un viņi var ierosināt tiesai noteikt pasākumu bērna aizsardzībai. Bērna interešu novērtējumu veic, ievērojot sociālo darbinieku, psihologu, skolotāju un citu speciālistu darba principus un metodes.

Lai nodrošinātu atbilstību Eiropas Konvencijai par bērna tiesību piemērošanu, tiesa var iecelt īpašu bērna pārstāvi gadījumos, kad persona, kurai ir aizgādības tiesības, interešu konflikta dēļ nedrīkst pārstāvēt bērnu. Šāds pārstāvis parasti ir advokāts ar nepieciešamo pieredzi tiesvedībās, kurās iesaistīti bērni. Šāds pārstāvju var iecelt noteiktās tiesvedībās, kas saistītas ar bērna vai nepilngadīgā ieslodzīšanu, laulības šķiršanu un adopcijas lietām, kā arī lietās, kas attiecas uz bērnu personas tiesību un interešu aizsardzību.

Bērna interešu aizsardzība ir viens no principiem, kas nostiprināts Konstitūcijā, kurā cita starpā ir noteikts, ka vecāki ir atbildīgi par savu bērnu audzināšanu, labklājību un izglītību un par to, lai nodrošinātu viņu bērnu tiesības uz pilnīgu un harmonisku personas attīstību. Atbilstoši attiecīgajiem tiesību aktiem valstij jānodrošina īpaša aprūpe bāreņiem un nepilngadīgajiem, kurus vecāki atstājuši novārtā, un ikvienam ir pienākums aizsargāt bērnus un informēt kompetentās iestādes par iespējamu kaitējumu bērniem. Jaunieši, mātes un personas ar invaliditāti ir tiesīgas saņemt īpašu aizsardzību darbā. Ikvienam vajadzētu būt pieejamai izglītībai ar vienādiem nosacījumiem. Obligātā izglītība saskaņā ar likumu ir bez maksas.

Lēmumu izpildes uzraudzība tiesas procesos, kuros iesaistīti bērni

Horvātija ir pieņēmusi Likumu par to sodu izpildi, kas piespriesti mazgadīgiem likumpārkāpējiem par noziedzīgiem nodarījumiem un pārkāpumiem (*Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje*).

Minētā likuma mērķis ir noteikt:

nosacījumus sodu izpildei, kas kriminālprocesā piespriesti bērnam/nepilngadīgajam par izdarītu noziedzīgu nodarījumu, it īpaši labošanas pasākumiem, ieslodzīšanai slēgtā centrā jauniešiem un drošības pasākumiem; un

nosacījumus sodu izpildei, kas piespriesti bērnam/nepilngadīgajam par izdarītu smagu vai mazāk smagu noziegumu.

Kompetentā sociālās aprūpes centra pārstāvjiem ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu pienācīgu attieksmi pret noziedzīgus nodarījumus izdarījušiem bērniem /nepilngadīgajiem.

Sociālās aprūpes centrs atbild arī par bērna uzaicināšanu un nodošanu visu labošanas pasākumu izpildei, kā arī par visas informācijas un nepieciešamā atbalsta sniegšanu. Labošanas pasākumu mērķis ir nodrošināt mazgadīgiem likumpārkāpējiem aizsardzību, aprūpi, palīdzību, uzraudzību un vispārējo un profesionālo izglītību, tādējādi ietekmējot viņu audzināšanu, viņu personības vispārējo attīstību un uzlabojot viņu atbildības izjūtu, lai viņi atkārtoti neizdarītu pārkāpumus.

Labošanas pasākumu veidi ir šādi: tiesas rājiens; īpaši pienākumi (piemēram, atvainošanās cietušajai pusei; kompensācija par kaitējumu, kas nodarīts noziedzīgā nodarījuma rezultātā, ciktāl tas ir bērna iespējās; regulāra skolas apmeklēšana; regulāra ierašanās darbā; piedalīšanās apmācībā profesijas iegūšanai atbilstoši viņu spējām un vēlmēm; stāšanās darbā un tā turpināšana; viņu ienākumu izmantošana labošanas pasākuma vadītāja pārraudzībā un sekojot viņa padomam; iesaistīšanās humanitāro organizāciju darbā vai vietējās vai vides aizsardzības darbībās; atturēšanās no konkrētu vietu apmeklējuma, dalības konkrētos pasākumos vai uzturēšanās konkrētu personu sabiedrībā, kurām ir slikta ietekme; ar nepilngadīgā juridiskā pārstāvja piekrišanu – pakļaušanās medicīniskai ārstēšanai vai ārstēšanai no narkotiku atkarības vai citām atkarībām; piedalīšanās individuālā vai grupas psihosociālajā terapijā jauniešu konsultāciju centrā; piedalīšanās arodmācībās; pastāvīgās vai pagaidu dzīvesvietas neatstāšana uz ilgāku laika posmu bez Sociālās aprūpes centra apstiprinājuma; nosūtīšana uz kompetentu autovadītāju eksaminācijas centru pārbaudes veikšanai par ceļu satiksmes noteikumu pārzināšanu; netuvošanās cietušajam un neuzmācīšanās tam); īpaša aprūpe un uzraudzība, īpaša aprūpe un uzraudzība labošanas iestādes dienas centrā; nosūtīšana uz disciplinārsodu centru, labošanas iestādi, ieslodzījuma vietu, specializētu labošanas iestādi.

Ievietošana slēgtā centrā jauniešiem ir īpašs brīvības atņemšanas veids, ievērojot nosacījumus tā piemērošanai, tā ilgumu un mērķi, kā arī soda radītos ierobežojumus. Mazgadīgiem likumpārkāpējiem (nepilngadīgajiem, kuri nozieguma izdarīšanas brīdī bija vecumā no 16 līdz 18 gadiem) var piespriest ievietošanu slēgtā centrā jauniešiem par noziegumu, par kuru paredzēts brīvības atņemšanas sods uz trīs gadiem vai ilgāku termiņu, ja, ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma veidu un smagumu un augsto vainas līmeni, nav pamata piemērot labošanas pasākumu.

Bērnus vai nepilngadīgos, kuriem nav tiesībspējas un rīcībspējas, pārstāv viņu likumīgais pārstāvis, kurš viņiem sniedz informāciju par tiesas lēmumiem un sodu izpildi.

Izpildes procesā tiesām ir pilnvaras norīkot aizsardzības pasākumus, lai aizsargātu bērnus vai nepilngadīgos pret lieka kaitējuma nodarīšanu pēc tam, kad ir pabeigtas ārpustiesas procedūras. Šie aizsardzības pasākumi ir šādi: aizliegts vai ierobežots bērna saskarsmi ar viņa vecāku, vecvecāku, brāli vai māsu (vai pusbrāli vai pusmāsu), vai ar bērna laulāto.

Tiesiskās aizsardzības līdzekļu pieejamība

a) Kriminālprocess

Ikvienam ir tiesības pārsūdzēt kompetentās tiesas spriedumu saskaņā ar Kriminālprocesa likuma piemērojamajiem noteikumiem. Gadījumos, kad bērni vai nepilngadīgie ir noziedzīgā nodarījumā cietušie, viņiem tāpat kā prokuroram, atbildētājam un aizstāvības advokātam ir tiesības pārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumu. Cietusī puse var pārsūdzēt spriedumu, pamatojoties uz tiesas lēmumu par kriminālprocesa izmaksām vai prasību par zaudējumu atlīdzināšanu. Tomēr gadījumā, ja prokurors ir pārņēmis apsūdzību no cietušās puses kā privātās apsūdzības uzturētājs, viņš var iesniegt pārsūdzību, balstoties uz jebkuru pamatu tiesas nolēmuma pārsūdzēšanai.

Visas personas, kurām ir tiesības pārsūdzēt spriedumu par soda noteikšanu nepilngadīgajam, lēmumu par labošanas pasākuma piemērošanu nepilngadīgajam vai lēmumu par tiesvedības apturēšanu, to var darīt astoņu dienu laikā no sprieduma vai lēmuma saņemšanas. Aizstāvības advokāts vai prokurors, laulātais, augšupējs vai lejupējs radnieks, adoptētājs, aizbildnis, brālis, māsa vai audžuvecāks var iesniegt pārsūdzību par labu nepilngadīgajam, pat ja tas tiek darīts pret viņa gribu. Otrās instances tiesa var mainīt pirmās instances tiesas lēmumu, nosakot stingrāku sodu nepilngadīgajam, taču tikai tad, ja tas ir ierosināts pārsūdzībā.

b) Civilprocess

Tiesvedībā iesaistītiem bērniem un nepilngadīgajiem ir tiesības iesniegt sūdzību, pārsūdzību vai prasību saskaņā ar Civilprocesa kodeksā (*Zakon o pamičnom postupku*) un Civilsaiestību likumā (*Zakon o obveznim odnosima*) vispārējiem noteikumiem.

Tā kā parasti bērniem un nepilngadīgajiem nav tiesībspējas un rīcībspējas, viņu vecāki vai aizbildņi veic konkrētas darbības viņu vārdā un uzdevumā kā viņu likumīgie pārstāvji. Bērna likumīgais pārstāvis ir tiesīgs veikt visas procesuālās darbības bērna vārdā, tostarp iesniegt pārsūdzību. Pārsūdzību var iesniegt par pirmās instances tiesas spriedumiem, un pārsūdzība aptur attiecīgā tiesas lēmuma izpildi. Pārsūdzību var iesniegt par civilprocesa noteikumu būtisku pārkāpumu, faktu nepareizu vai nepilnīgu konstatāciju un materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu. Termiņš, lai iesniegtu pārsūdzības par pirmās instances tiesas spriedumu, parasti ir 15 dienas no sprieduma saņemšanas.

Adopcija

Ģimenes likums (*Obiteljski zakon*) reglamentē adopciju kā īpašu formu, lai nodrošinātu ģimenes un tiesisko aprūpi un aizsardzību bērniem, kuriem nav pienācīgas vecāku aprūpes, un tā rada ilgstošas attiecības starp vecākiem un bērnu un piešķir adoptētājiem vecāku varu. Adoptētājiem jābūt Horvātijas pilsoņiem (izņēmuma kārtā, ja tas īpaši ir bērna interesēs, viņi var būt ārvalstnieki), sasniegušiem vismaz 21 gada vecumu un vismaz 18 gadus vecākiem par adoptēto bērnu. Bērnu var adoptēt laulāti pāri un partnerattiecību partneri kopīgi, viens laulātais/partneris, ja otrs laulātais vai partneris ir otrs vecāks vai adoptētājs, ar otra laulātā/partnera piekrišanu, vai persona, kura nesastāv laulībā vai nedzīvo partnerattiecībās.

Adopciju var atļaut, līdz bērns sasniedz 18 gadu vecumu, un bērnu var adoptēt, ja viņš atbilst juridiskajām prasībām attiecībā uz adopciju un ja tas ir bērna labklājības interesēs. Bērnam, kas sasniedzis 12 gadu vecumu, ir jādod viņa piekrišana adopcijai.

Adopcijas procedūru īsteno Sociālās aprūpes centrs pēc personu, kuras plāno veikt adopciju, pastāvīgās vai pagaidu dzīvesvietas.

Ja adoptētājs vai bērns ir ārvalstnieks, adopciju var atļaut tikai ar iepriekšēju piekrišanu no ministrijas, kas ir atbildīga par sociālo labklājību.

Lapa atjaunināta: 19/05/2021

Šīs lapas dažādās valodu versijas uztur attiecīgās dalībvalstis. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Eiropas Komisija neuzņemas nekādas saistības un atbildību par datiem, ko satur šis dokuments, vai informāciju un datus, uz kuriem šajā dokumentā ir atsauces. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.